

La terra de la revolució eterna

Els serveis secrets
constituïen la base
del totalitarisme a l'Est.
No ens ha d'estranyar,
per tant, que, en caure
el règim, cada país
haja escomès
la recerca dins
dels arxius, amb
més o menys èxit.

A la Roma antiga, amb ocasió de la *lustratio*, un acte de purificació i de reconciliació, oferien un sacrifici solemne. Podríem dir que, després del canvi de règim dels països exsocialistes, les societats van fer el mateix i es van purificar dels pecats del passat per mitjà de la seua particular *lustratio* (aquesta paraula llatina va entrar dins el vocabulari de tots els països de l'antic bloc comunista)? Cadascun va triar un camí diferent.

Podem citar, com a exemple, el mètode dels alemanys de l'Est. L'any 1990 van crear el Bureau Gauck (el nom del seu primer director, Joachim Gauck), una oficina la funció de la qual era revisar els dossiers de la STASI. Fins ara, uns dos milions de persones han demanat de consultar els documents en què apareixen. La reunificació alemanya va tenir conseqüències favorables en aquesta matèria: d'entrada, van crear un marc jurídic per a la *lustratio* (que no deixara cap buit a l'hora d'interpretar qui havia col·laborat i qui no), i, a més, s'hi van destinar els fons necessaris per al funcionament de l'oficina, que dona treball a alguns milers de persones. Dit d'una altra manera: a l'antiga RDA se'n van sortir d'una manera força civilitzada, la qual cosa va reduir les possibilitats de manipular la via política per mitjà dels xantatges sobre el passat comunista dels dirigents.

A la República Txeca, una llei del 1991 posava l'accent en el fet de saber qui figurava als fitxers de seguretat de l'estat. Una comissió dirigida pel Ministeri de l'Interior redactava un "certificat negatiu". En cas contrari, la persona en qüestió no podia ocupar cap càrrec

públic (ni a la magistratura, ni a l'administració, ni als mitjans de comunicació, ni a l'exèrcit, més enllà del rang de coronel). Un tret característic de la lustració "a la txeca": del 2002 ençà, la web del Ministeri de l'Interior publica la llista dels informadors de la policia política (nom, lloc de naixement i nom en clau) i el tipus de col·laboració que hi exerciren (agent secret, informador, etc.)

A Polònia, la guerra dels dossiers encara fa furor.

A Polònia, la llei de lustració va entrar en vigor l'any 1997, després de llargs debats. D'acord amb aquesta llei, es va habilitar un tribunal especial per establir si una determinada persona havia col·laborat secretament i de manera conscient amb l'estat comunista. Contra aquesta decisió, es podia apel·lar. Els polonesos van lustrar els diputats elegits, els alts funcionaris de l'estat, els magistrats, els advocats, però, per exemple, no van lustrar els periodistes. En canvi, els qui reconeixien la col·laboració amb els comunistes, o les mentides dels quals eren destapades pel tribunal, no perdien res: com a molt, perdien la "legitimitat moral" per ocupar un càrrec.

No era la primera vegada que els polonesos travessaven un procés com aquest: durant l'estiu de l'any 1992, el ministre de l'Interior va enviar als més alts dignataris de l'estat una llista de 66 noms d'altres personalitats del país que, entre el 1945 i el 1990, podrien haver estat "contractats" pels òrgans de seguretat. En aquesta llista, hi havia noms com ara Lech Walesa (nom en clau, "Bolek"), president de la República

(1990-1995) i que fou convocat i fitxat durant els anys setanta, però mai no hi col·laborà efectivament); per la dreta, Krzysztof Skubiszewski ("Kosk"), ministre d'Exteriors (1989-1993), i, entre els postcomunistes, Włodzimierz Cimoszewicz ("Carex"), primer ministre (en els anys 1996-97), ministre d'Exteriors (2001-2004) i actual president de la Dieta.

Darrerament, i encara a Polònia, ha estat el partit nacional catòlic, la Lliga de les Famílies Poloneses (LPR), qui va proposar de reforçar les mesures de lustració i publicar els noms dels antics col·laboradors i confidents de la seguretat de l'estat comunista. Per a aquest partit, aquesta maniobra és força arriscada, però també li atorga uns guanys polítics gens negligibles, la vespra d'unes eleccions parlamentàries (perquè l'LPR no té els seus orígens en el llegendari sindicat Solidarnosc que, durant els anys vuitanta, estava infestat d'"elements dignes de confiança"). A Polònia, per tant, assistim a un rebrot de la "guerra dels dossiers". Des del punt de vista de la lustració, els estats bàltics ocupen una posició particular, si els comparem amb altres nous estats membre de la UE. Estònia, Letònia i Lituània formaven part de l'antiga Unió Soviètica.

La repressió, per tant, hi era molt més dura que als altres països del bloc socialista. El KGB, el braç armat del Partit Comunista, s'infiltrava en tots els estrats de la societat, per controlar-los i perseguir-ne els dissidents. D'altra banda, la policia política soviètica es va endur els dossiers (especialment els dels letons i els dels lituans) l'any 1991, i això és un problema. A Estònia, segons la llei del 1994, tothom que ocupa un càrrec públic ha de signar una declaració jurada on afirma que mai no va col·laborar amb el KGB. Si ho va fer, s'ha de presentar als serveis de seguretat. No obstant això, aquesta col·laboració no es fa pública. A Letònia, els exagents del KGB estan obligats a presentar-se a l'Oficina Nacional de la Memòria Històrica, que no està subordinada als serveis policials. La llei sobre la lustració del 1994 imposava una enquesta als candidats a les eleccions i als funcionaris de l'estat, el càrrec dels quals quedava vedat als exa-

Els extreballadors del KGB no s'han pogut presentar com a candidats, i els confidents van ser obligats a informar els electors sobre el seu passat.

gents. A partir del 1998, els extreballadors del KGB no s'han pogut presentar com a candidats, i els confidents van ser obligats a informar els electors sobre el seu passat. A Lituània, el Parlament va votar la llei de lustració l'any 1999. Aquesta llei exigeix a les persones que han treballat per al KGB entre el 1940 i el 1990 que es presenten davant d'una comissió específica. Mentrestant, la informació no es fa pública, llevat que aquella persona ocupe un càrrec públic, o si ha evitat presentar-se en els sis mesos posteriors a l'entrada en vigor de la llei.

Els estats bàltics no han fet fora els exagents del KGB. Tots aquests dispositius, però, tenen les seues errades. El mes de gener d'enguany vam saber que el ministre d'Exteriors, el cap de la Seguretat de l'Estat i el vicepresident del Parlament lituà havien estat oficials de la reserva del KGB durant els anys vuitanta. Paradoxalment, segons la llei lituana, aquests oficials no són considerats col·laboradors. I, tanmateix, segons els experts, formen part dels fidels al poder soviètic. El diari lituà *Lietuvos Rytas* revelà que l'any 2004 Rússia encara va destinar 5,5 milions de dòlars a recollir informació als estats bàltics. El "gran germà" s'interessa per tot: per la vida política i econòmica, per les informa-

cions militars, per l'OTAN i les institucions europees. Els antics camarades podien ser-los ben útils en aquesta tasca. Una lustració profunda és imprescindible per fer front al passat comunista. Les manipulacions dels dossiers i l'ocultació de la informació són factors que afavoreixen els exagents (que gaudeixen d'un gran nombre d'informacions) i dels serveis secrets russos (que encara tenen els originals o les còpies dels documents de la seguretat). A més, cada vegada és més difícil esbrinar quanta informació i quants documents van fer desaparèixer els empleats dels serveis de seguretat aprofitant el frenesí del canvi de règim. Fou el cas d'Hongria, on, d'ençà del novembre del 1989, József Végváry, lloctinent de la policia política, va advertir la premsa sobre la destrucció de dossiers a escala industrial: dels 110.000 dossiers de reclutament, se n'havien destruït uns 100.000.

El procés de lustració que s'ha dut a terme a Hongria revela l'altra cara de la moneda, amb les llacunes i les mitges veritats que la caracteritzen. Però ja és hora que es conega tota la veritat d'aquest estat, perquè només d'aquesta manera es pot ser lliure.

Gábor Lagzi
© Ufi

Traducció: Maite Insa